

BARBARA KOVAČEVIĆ

Bura u čaši vode¹

Stara narodna izreka kaže: *Čuvaj se senjske bure i brkate cure*. U današnje doba mnogi bi brkatu curu iz izreke mogli povezati s nedostatkom kozmetičkih tretmana i viškom muških hormona, ali tomu nije tako. Jedan od najpoznatijih hrvatskih meteorologa Milan Sijerković svojedobno je objasnio da izreka seže u davno uskočko doba kad su se senjski uskoci maskirali u žene da bi se neopazice približili neprijatelju i da bi ga lakše napali, a brkove koji su im bili zaštitni znak nisu brijali iz taštine ili muškoga ponosa. Stoga se više ne trebamo bojati brkatih cura iz narodne izreke, ali nam senjska bura još uvijek ulijeva strah u kosti.

Bura je zaštitni znak grada pod Nehajem – smatra se da nigdje drugdje ne puše takvom jačinom i snagom te utječe na život grada, svakodnevnicu Senjana i Senjanka! Kako sam i sama jedno razdoblje u životu provela u Senju, često se prisjetim senjske bure, koja je znala tako puhati da smo jedva izlazili iz kuće, a poseban podvig bio je kroz uske uličice doći do škole. Ako bi se tko u nezgodnome zamahu bure našao na otvorenome, na Cilnici ili Potoku, doslovno je mogao izgubiti tlo pod nogama, a ako bi se nedajbože u zamahu bure zatekao na Obali, Mađarskoj rivi ili Đigi, mogao je nezgodno završiti i u moru. Prema provedenim mjerenjima u Senju je bura najčešća, najdugotrajnija i najjača prema prosječnoj brzini. Anemograf (naprava za mjerenje smjera i snage vjetera) u Senju postavljen je još 1954. godine, a 1985. godine bura je postavila svoj rekord i zapuhala brzinom od 173 kilometra na sat.

U *Hrvatskoj enciklopediji* bura je definirana kao vjetar koji nastaje zbog nagle promjene tlaka između kopna i morske površine. Obrušava se s kontinenta na more, vijugajući niz planinske tjesnace, dostiže vrlo velike brzine i puše na mahove. Ona je hladan, suh i jak vjetar, a najizraženija je na sjevernome dijelu istočne obale Jadranskoga mora, pogotovo u hladnije doba godine. Bura može puhati i više dana, u rjeđim slučajevima može puhati dva do tri tjedna s prekidima, i jače puše u noćnim satima. Zbog

¹ Ovaj je rad nastao u okviru istraživačkoga projekta Hrvatske zaklade za znanost *Višerječni izrazi u hrvatskome jeziku: leksikološki, računalnolingvistički i glotodidaktički pristup* (MWE-Cro) (IP-2022-10-7697, voditeljica: Goranka Blagust Bartolec).

.....
 U Senju prevladava izreka „U Trstu se bura rodila, u Riki napuhivala, a u Senju je celu forcu dala.”

i Kvarnerskoga zaljeva, u Velebitskome kanalu (posebice kraj Senja), u Ninskome zaljevu, Kaštelanskome zaljevu i kraj uvale Vrulje (između Omiša i Makarske). Njezina se učestalost smanjuje od sjevera prema jugoistoku, a njezina se brzina smanjuje prema otvorenome moru. Iako postoje različite izreke o njezinoj jačini i smjeru kretanja na jadranskoj obali, posebice na sjevernome Jadranu, gdje se kao burni punktovi ističu Senj, Bakar, Rijeka i Trst, u Senju prevladava izreka „U Trstu se bura rodila, u Riki napuhivala, a u Senju je celu forcu dala.” Stoga ne začuđuje da bura utječe i na klimu Senja. To je jedini grad u Hrvatskoj koji se može *pohvaliti*, kako kažu statistike, s 133 jako vjetrovita dana, 43 dana s olujnim vjetrom te s 59 dana s *dimom na moru*. Također,

.....
 S burom su u našim krajevima povezane i različite legende, posebice one o njezinu postanju. U narodnim je pričama bura opisana kao mlada i lijepa djevojka plemenita roda koja zbog svoje oholosti odbija sve prosce. Zbog takva ju je stava Bog kaznio tako što ju je ošinio gromom i bacio u pakao, a od njezinih je uzdaha nastao jak i hladan vjetar. Prema drugoj priči bura je djevojka koja se muči i ranjava po krovovima i drveću kad netko opsuje vjetar te u znak osvete može iskrom zapaliti kuću psovaču. Stoga postoji narodno vjerovanje da se buru nikad ne smije psovati.

svoje siline nerijetko prekida kopneni i morski promet. Dolazi iznenada, bez najave, i može dostići orkansku jačinu. Sama riječ *bura* potječe od grčke riječi *βορέας* u značenju ‘sjevernjak’. Još je u grčkoj mitologiji taj vjetar opisivan kao silovit i krilati bog, kralj svih vjetrova.

Promatrajući općenito buru na Jadranu, možemo reći da je najjača na području Tršćanskoga zaljeva

Senj se može pohvaliti i sa samo jednim sparnim i jednim maglovitim danom u godini te čak s 2240 sati sunčanoga sjaja godišnje.

Kult bure koji postoji u Senju specifičan je i neponovljiv. Senjani obožavaju hodanje po buri kao lagani trening za sve mišiće u tijelu, pa im ne treba teretana. Ona čisti dišne organe, pridonosi zdravomu ritmu srca, utječe na kvalitetan san i otvara apetit. Također, smatra se da cirkulacija zraka onemogućuje skupljanje i razmnožavanje mikroorganizama, što smanjuje mogućnost epidemijskih bolesti. Bura utječe na tjelesno zdravlje, ali i na duh jer poznata je izreka da je u zdravome tijelu zdrav duh. Stoga su Senjani živahni i vedri ljudi, uvijek dobro raspoloženi, spremi na suočavanje s najizazovnijim životnim situacijama.

Implicitno ili eksplicitno burom oko sebe ili u sebi bavili su se mnogi senjski pisci – Vjenceslav Novak, Milutin Cihlar Nehajev, Silvije Strahimir Kranjčević... Ona je u njima boravila i kad nisu bili u svojem rodnom gradu, a neki su o njezinim specifičnostima progovorili na rodnoj čakavici kao Miroslav Kovačević Senjanin u

slikovitoj minijaturi *Bura s kišon*: *Cěle se
nōći būra / nađimlje oko kantūni, / čigōv
dīmnnjak pogūra, / kūpu sa krovā strūni, /
potāka se priko ūlice, / svojū pīsmu pīva, /
obīšene kušunēlnice / jōš jedānput režentīva,
/ bārku sa prēze odarmižāva, / brōd za cīmu
povučē, / pa dōklen grād kiša operē / u
mirīnu se spāt zavučē.*

S burom su u našim krajevima povezane i različite legende, posebice one o njezinu postanju. U narodnim je pričama bura opisana kao mlada i lijepa djevojka plemenita roda koja zbog svoje oholosti odbija sve prosce. Zbog takva ju je stava Bog kaznio tako što ju je ošinio gromom i bacio u pakao, a od njezinih je uzdaha nastao jak i hladan vjetar. Prema drugoj priči bura je djevojka koja se muči i ranjava po krovovima i drveću kad netko opsuje vjetar te u znak osвете može iskrom zapaliti kuću psovaču. Stoga postoji narodno vjerovanje da se buru nikad ne smije psovati. Čak ni u ožujku! Naime, ožujak je u primorskim burnim krajevima poznat po marčanim burama, tj. vjerovanju da bura u tome mjesecu mora tripot zapuhati. Još nije postignuta suglasnost oko točnih datuma kad bi se ona trebala ispuhati, ali možemo reći da je to uglavnom početkom, sredinom i krajem ožujka. Ako se bura ne ispuše u ožujku, puhat će preko ljeta, što baš nije dobro za turističku sezonu.

Nerazdvojna veza bure i mora ostavila je traga i u hrvatskoj frazeologiji, posebice u imeničkom frazemu *bura u čaši vode*, koji označuje 'veliko uzbuđenje zbog čega nevažnog, uzbuđenje bez pravoga povoda'. Iako je frazem iste strukture i koncepta prisutan u mnogim europskim jezicima, npr. engleskome *a storm in a teacup*, *a tempest in a teapot*, njemačkome *ein Sturm im Wasserglas*, francuskome *un tempête dans un verre d'eau*, talijanskome *una tempesta in un bicchier d'acqua*, španjolskome *una tempestad en un vaso de agua*, ruskome *буря в стакане воды*, poljskome *burza w szklance wody*, češkome *bouré ve sklenici vody*, slovenskome *vihar v kozarcu vode*, srpskome *olja (буря) у чаши воде* (usp. Piirainen 2012: 363–366), vidimo da se on samo u slavenskim jezicima pojavljuje sa sastavnicom *bura*, dok je u drugim jezicima prisutna sastavnica *oluja*. Tragajući za podrijetlom i motivacijom engleskoga frazema *a storm in a teacup* i njegove inačice *a storm in a glass of water*, frazeolozi su zaključili da osnovu za

.....
Nerazdvojna veza bure i mora ostavila je traga i u hrvatskoj frazeologiji, posebice u imeničkom frazemu *bura u čaši vode*, koji označuje 'veliko uzbuđenje zbog čega nevažnog, uzbuđenje bez pravoga povoda'.
.....

.....
 Za širenje inačice *a storm in a glass of water* (doslovno: oluja u čaši vode) u drugim europskim jezicima zaslužan je francuski pravnik, politički mislilac i pisac Charles Louis de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu (1689. – 1755.), koji je francuskom inačicom frazema *tempête dans un verre d'eau* opisao složene i zamršene političke prilike u malenoj republici San Marino.

nastanak toga frazema čini stara poslovice koju je u svojem dijalogu *De Legibus* (*O zakonima*), nastalom oko 52. godine prije Krista, upotrijebio čuveni rimski govornik Marko Tulije Ciceron – *excitabat enim fluctus in sipulo, ut dicitur, Gratidius* (doslovno: jer Gratidije je, kako se kaže, uzburkao valove u kutlači). Od 17. stoljeća nadalje nekoliko uglednih pisaca poigravalo se s tim frazeomodelom, pa su nastali frazemi *a storm in a cream bowl*, *a tempest in a glass of water* ili *a storm in a wash hand basin*. Inačica *a storm in a teacup* na najbolji je način utjelovila britanski milje i kultno englesko ispijanje čaja te je postala posebno proširena zbog istoimene kazališne predstave, koja je bila popularna na londonskim kazališnim daskama 1936. godine. Za širenje inačice *a storm in a glass of water* (doslovno: oluja

u čaši vode) u drugim europskim jezicima zaslužan je francuski pravnik, politički mislilac i pisac Charles Louis de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu (1689. – 1755.), koji je francuskom inačicom frazema *tempête dans un verre d'eau* opisao složene i zamršene političke prilike u malenoj republici San Marino, dok se u Njemačkoj frazem *ein Sturm im Wasserglas* proširio nakon što ga je Bruno Frank uzeo za naslov svoje komedije u tri čina, koja je doživjela veliku popularnost i brojne ekranizacije tridesetih godina dvadesetoga stoljeća.

Iako iz navedenih inačica frazema u europskim jezicima, a i šire, možemo zapaziti da varirati mogu sve frazemske sastavnice, on je postao svojevrstan frazeomodel i ne možemo zanemariti činjenicu da među tim frazemima postoji vrlo upečatljiv stupanj leksičke sličnosti. S jedne strane variraju sastavnice *oluja* i *bura*, dok se druge strane najčešće u europskim jezicima pojavljuje višerječnica *čaša vode* (pritom zanemarujemo morfosintaktičke razlike u jezicima). Samo u engleskome frazemu pojavljuju se sastavnice *teacup* i *teapot* (*šalica čaja* i *čajnik*). Međutim, ako promatramo ostvaraje frazeomodela, na europskoj frazeološkoj karti možemo primijetiti da su se razvile i dvije kontaminacijske inačice – u bretonskome *oluja u šalici vode*, a u latvijskome *oluja u čaši čaja*. Naravno, to nas navodi na zaključak da je engleski jezik utjecao na ostvaraj frazeomodela u drugim europskim jezicima. Izvan europskih okvira frazem je zabilježen i u prostorno udaljenim jezicima, te se u kineskome ostvaruje doslovno kao *velika oluja u maloj šalici čaja*, a u japanskome kao *oluja u šalici*.

U istome značenjskom okviru možemo promatrati i frazeme *mnogo vike nizašto i tresla se brda*, *rodio se miš*, ali njih je već bura odnijela u neki od sljedećih brojeva *Hrvatskoga jezika*.